
Ressenyes

Treballs de sociolingüística catalana, 1 (Ponències al Vuitè Congrés Mundial de Sociologia, Toronto). València, Eliseu Climent editor, 1977 (Col·lecció «Tres i Quatre»). 166 ps.

L'agost del 1974 tingué lloc a Toronto el Vuitè Congrés Mundial de Sociologia, un dels 32 comitès de recerca del qual fou dedicat a la Sociolingüística; una de les sessions d'aquest comitè fou dedicada específicament a la «Sociolingüística catalana». El present volum recull, en versió catalana, els diversos treballs que s'hi presentaren, llevat de dos (Raimon PELEGERO, *Words and facts: Catalan protest songs as an experiment in sociolinguistics*, i Lluís V. ARACIL, *Drama: a little explored vein of sociolinguistic information*). En conjunt eren, doncs, dotze treballs sobre qüestions específiques de sociolingüística dels Països Catalans —amb la notable i poc comprensible absència de les Illes i d'Andorra, i la, potser més excusable (?), de l'Alguer, contrapesades tal volta per la presència de l'occità R. Lafont—, més una presentació de l'origen i estat actual de la disciplina entre nosaltres a càrrec d'A. M. Badia i Margarit. Encapçala el volum una nota de l'editor i una mena de pròleg del mateix Badia on explica el marc en el qual foren presentades les po-

nències. Hom ens diu que Lluís V. Aracil, en fer-ne una presentació conjunta, les classificà en quatre grans grups: 1) *el marc històric*, 2) *la normalització*, 3) *alguns problemes actuals*, i 4) *qüestions generals*, distribució temàtica de la qual hom ha prescindit en confegir el present volum, tot preferint una ordenació estrictament alfabètica segons el nom dels autors.

En un altre lloc d'aquesta revista el lector trobarà un comentari detallat de l'article de presentació: A. M. BADIA, *Entorn de la sociolingüística catalana: precedents, dificultats, continguts, objectius*. Quant a l'altre treball de Badia, *Gramàtica normativa enfront gramàtica descriptiva en català modern* (ps. 37-54), constitueix la seva aportació específica al Congrés i l'autor hi examina la «tensió» entre les dues menes de gramàtica al nostre país, tot destacant la singularitat del cas català. Hi exposa, en una anàlisi potser massa esquemàtica, els criteris i les actituds dels diversos grups que conflueixen en la reforma ortogràfica i gramatical del primer

terç d'aquest segle, els factors que contribuïren a l'estabilització de la reforma fabriana (la qual estabilització és presentada com la manca de conflicte entre «descripció» i «prescripció»), i les causes que, entre 1939 i 1974, han amenaçat la recixida de l'encara incipient normalització (la qual amenaça és contemplada com l'aparició d'aquell conflicte —quan és cosa sabuda que l'intent d'anorreament cultural i lingüístic no ha provocat pas una florida de la lingüística descriptiva al nostre país!). En realitat, Badia es refereix a la «tensió» que existeix, en català com en totes les llengües normalitzades, entre el model lingüístic representat per la gramàtica normativa i les variants lingüístiques efectives, per bé que en el nostre cas s'afegeixen altres problemes; indirectament, la seva exposició deixa traslluir els problemes d'ordre «moral» o «cívica» que té plantejats el lingüista en una situació com la nostra.

Jordi CARBONELL, *La influència de factors històrics exògens en la situació actual del català dins la societat* (ps. 63-65), fa una breu exposició del problema per a la il·lustració d'un públic estranger i hi defensa una tesi l'evidència de la qual no ens n'ha d'amagar la intenció. A jutjar per l'extensió, hom sospita que el treball ha arribat a la impremta en la seva forma original de resum («abstract»).

Els treballs d'A. CUCÓ, *Actituds polítiques i lingüístiques al País Valencià contemporani* (ps. 67-80), i de J. FUSTER, *Llengua i literatura al País Valencià en el primer terç del segle XX* (ps. 117-130), presenten un interès superior. Cadascú aborda el tema des del seu específic punt de vista —el de la història sociopolítica i el de la història cultural i l'erudició bibliogràfica, respectivament. Aquell darrer pretén precisar una observació de T. Llorente respecte a l'ús literari del valencià en el primer terç del XIX i cercar la justificació del fet que aquest autor i els altres renaixentistes valencians fixessin l'origen del procés de recuperació lingüístico-literària en don Tomàs Villarroya, amb omissió dels Ros, Sanelo, Galiana, etc. Una característica formal de tots dos treballs ve del fet que han estat redactats ben bé pensant en la seva publicació en un altre lloc. Així, Cucó ens remet en diverses ocasions (per ex.: notes 4 i 20) a «treballs recollits en el mateix volum» que no apareixen per res en el mateix volum, i Fuster arriba a advertir-nos (nota 6) que «les presents notes constitueixen una «comunicació» al Congrés Internacional de Sociolingüística, celebrat a Toronto el 1974». Com es pot veure, el responsable de l'edició no ha mirat prim. Ara, com que tots dos treballs es mereixen la lectura, aconsellaré al lector curiós d'acudir als aplecs en què han estat publicats, que són, respectivament, *Republicans i camperols revoltats*, València, Tres i Quatre, 1975

(Sèrie La Unitat), i *La decadència al País Valencià*, Barcelona, Curial, 1976 (Bibl. Cult. Cat., 22). Espero que els autors m'ho sabran agrair.

El treball de l'antropòleg C. ESTEVA FABREGAT, *Aculturació lingüística d'immigrants a Barcelona* (ps. 81-115), presenta l'interès de ser l'únic exemple d'un treball realitzat amb l'aplicació de mètodes quantitius. No vull pas significar que un treball amb un quadre estadístic o un gràfic de freqüències, etc., sigui més seriós ni més «científic» que un que no en contingui. Ara bé, una característica del desenvolupament de la sociolingüística és precisament l'ús creixent dels mètodes quantitius. Tot i així, un treball d'aquesta mena es fa difícil, perquè el nombre de variables que poden resultar significatives és prou gran, i, d'altra banda, les estadístiques oficials no acostumen a facilitar la feina. Això fa que sovint la relació entre certes observacions i les bases quantitatives en què es fonamenten apareguin massa difuses. Malgrat tot, l'estudi és força interessant, sobretot en la mesura en què permet d'establir correlacions entre fenòmens com l'adquisició d'una segona llengua i les condicions i el grau relatiu de transculturació, etc. A part de l'aspecte inevitablement anecdòtic d'algunes observacions per les raons apuntades, em pregunto si és correcte partir, sense justificació prèvia, de la hipòtesi implícita segons la qual la distribució de la població castellanoparlant a Barcelona és homogènia. En efecte, imagino que només aquest supòsit —el qual, no cal dir-ho, no té cap mena de plausibilitat— pot justificar que en els quadres 3 i 4, indicadors de la distribució de població catalanoparlant i castellanoparlant per districtes, Esteva sostregui o afegeixi, respectivament, un 6 % de població nascuda a Catalunya, però de «socialització castellana», per a cada districte, quan aquell 6 % ha estat calculat sobre la població global. Un aspecte menor, però no menys greu encara que no afecta l'estricta «competència professional» de l'autor, és la descripció fonètica de la coneguda frase «setze jutges...»: «Aquesta frase, que fonamentalment inclou la o [sic] consonant oclusiva sonora prepalatal, a part de les vocals obertes ...» (p. 106). Concedeixo que la o és un lapsus —tipogràfic o d'altra mena— i que la frase conté una vocal oberta, però l'espècie fonològica al·ludida m'és del tot desconeguda.

En un altre nivell d'anàlisi es presenta el treball de R. LAFONT, *Sobre el procés de patoisització* (ps. 131-136), a saber: el de la crítica de les ideologies transportades per les pròpies lingüística i sociolingüística. Referint-se a un passatge del lingüista francès A. Martinet, Lafont ens prevé contra l'acceptació del concepte de *patois* com un terme científic vàlid, car, en realitat, no és altra cosa que el nom que s'atorga a ella mateixa la diglòssia en

el context sociocultural francès. Emprar-lo amb pretensions de descripció científica objectiva és unir dues sèries d'estudis que metodològicament cal saber destriar: els relatius al conflicte lingüístic o diglòssia i els relatius a la ideologia de la diglòssia. «Si els unim en un sol bloc —afirma l'autor— el segon nivell és fet impossible pel primer» (p. 133). La font contempla el procés de «patoització» dividit en dues etapes: substitució i depreciació social, que vénen a reflectir el doble procés de constitució del «poder» —no de la «nació»— a França: «en tant que poder d'Estat centralitzat i en tant que poder aristocràtico-burgès» (2.2.). Massa sovint els lingüistes operen una mena de reducció del fenomen, i «no diuen pas que la "situació patoisant" engloba, de manera obscura —i tant més eficaç com més obscura— en ella mateixa dues hegemonies: l'hegemonia política d'una ètnia dominant i l'hegemonia social expressada en unicitat cultural.»

J. TORRES, *Les enquestes sociolingüístiques catalanes* (ps. 137-146) —refosa d'un treball anterior publicat a *Bilingüisme i educació* (Segon Seminari), Barcelona, Publicacions de l'ICE de la Universitat de Barcelona - Teide, 1976—, fa una crítica de quatre enquestes realitzades a casa nostra sobre qüestions de bilingüisme, ús de la llengua, etc. (Badia, informe FOESSA 70, Arnau/Boada, DEMO), i presenta un «esquema de descripció del bilingüisme social», inspirat en els models ianquis més o menys *ad usum*.

F. VALLVERDÚ, *La normalització del català modern* (ps. 147-154), considera les insuficiències de la noció de «planificació lingüística» i estudia la peculiaritat del cas català. Introdueix la distinció entre *normativització* i *extensió social* (de l'idioma) com dos aspectes inseparables del procés de *normalització*, que vénen a constituir la contrapartida —l'«alliberament»— d'aquelles dues hegemonies a què al·ludia Lafont. La conclusió, per bé que descriptivament correcta i, en un cert sentit, font d'orgull dels catalans, no deixa de ser perillosa: «El procés de normalització [...] a Catalunya mostra que, en determinades con-

dicions, no és pas imprescindible l'existència d'un aparell estatal per promoure una política de planificació lingüística» (p. 153). Ben cert, i bell exemple a seguir quan no es pot anar més enllà, però hom suggeriria als pobles que lluiten per la seva recuperació o alliberament lingüístics que, posats a recuperar o a alliberar-se, no s'estiguin de res.

Finalment, els representants de la Catalunya Nord presentaren dos treballs: D. BERNADÓ i B. RIEU, *Diglòssia a Catalunya Nord* (ps. 55-61) —confegit sobre la base d'un treball anterior apartegut a «Les Temps Modernes» el 1973, i, potser, d'algun altre—, i G. VASSALLS, *L'ús del català dins la literatura científica* (ps. 157-166). Els primers apunten a una qüestió delicada: l'existència de «situacions diglòssiques» dins una situació diglòssica (dialectes nord-catalans / català normatiu) i són suggerides solucions —propugnades al Principat per alguns elements relativament localitzats— de dubtosa eficàcia política. Ja Ninyoles, autor poc suspecte de «centralisme», havia advertit el problema, sense oblidar-ne la causa. Vassalls fa un breu examen del seu tema i l'exemplifica, tant pel que fa al «passat brillant» com pel que fa a la decadència i al nostre segle, fins arribar a la situació actual.

En resum, el llibre és desigual, abunden les reiteracions temàtiques, la novetat no és pas característica del volum —car en molts casos es tracta de treballs refosos o ja publicats—, sovint el nivell és estrictament informatiu o excessivament general, i, si això ho justificava el marc acadèmic on aquells es produïren i el públic al qual s'adreçaven, més difícil resultaria de justificar la utilitat de la seva publicació entre nosaltres si no fos perquè aquesta representa, d'altra banda, la manifestació col·lectiva nacional i internacional del Grup Català de Sociolingüística, i, si bé no es pot parlar encara d'un «treball de grup», cal esperar que la seva formació encoratjarà empreses que només mitjançant la col·laboració en el treball i la crítica esdevindran possibles.

JOAN A. ARGENTE